



Europos gyvenimo
ir darbo sąlygų
gerinimo fondas

Jaunimas ir NEET Europoje. Pirmosios išvados

> Santrauka <

*„Jaunimas ne visada teišus,
tačiau jį ignoruojanti ir smerkianti visuomenė visada klysta.“*

François Mitterand



Įvadas

Įgyvendindamas savo 2011 m. darbo programą, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (*Eurofound*) ištyrė NEET (nedirbančių, nesimokančių ir nedalyvaujančių mokymuose) grupei priskiriamo jaunimo padėtį. Tyrimą atliko Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo Užimtumo ir konkurencingumo skyrius, pasinaudodamas Europos stebėjimo centrų tinklo pajėgumais. Buvo siekiama iširti dabartinę jaunimo padėtį Europoje, daugiausia dėmesio skiriant tiems, kurie nedirba, nesimoko ir nedalyvauja mokymuose, bei suprasti ekonominius ir socialinius šių asmenų nedalyvavimo darbo rinkoje ir švietimo sektoriuje padarinius. Šiame trumpame dokumente pateikiami pirminiai tyrimo rezultatai.

Recesija labai pakenkė Europos jaunimo įsidarbinimo perspektyvoms. Naujausiais Eurostato duomenimis, 2011 m. pirmąjį ketvirtį jaunimo užimtumo lygis Europoje nukrito iki 32,9 proc. ir buvo mažiausias kada nors užfiksuotas Europos Sąjungos istorijoje. 2011 m. liepos mėn. jaunimo nedarbas Europoje pasiekė 20,7 proc., o tai reiškia, kad buvo maždaug penki milijonai bedarbių jaunuolių.

Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje kiekvienoje valstybėje narėje labai skiriasi. 1 pav. (kitoje lapo pusėje) parodytas jaunimo nedarbo lygio pasiskirstymas Europoje 2011 m. liepos mėn.

Nors tarp valstybių narių yra nemažų skirtumų, jaunimo darbo rinka yra daug nepastovesnė nei vyresnio amžiaus darbuotojų, o jaunimo nedarbas paprastai gerokai labiau priklausomas nuo BVP pokyčių nei bendras nedarbas. Ekonomikos augimui sulėtėjus, jaunimo nedarbo lygis

didėja. Tačiau tą ne visada galima pasakyti apie gyventojus apskritai.

Todėl recesijos laikotarpiu jaunimas yra itin pažeidžiamas, dažnai jaunuoliai pirmieji išeina iš darbo rinkos ir paskutiniai į ją patenka, nes turi konkuruoti su daugiau darbo patirties turinčiais darbo ieškančiais asmenimis rinkoje, kurioje nėra siūloma daug darbo vietų.

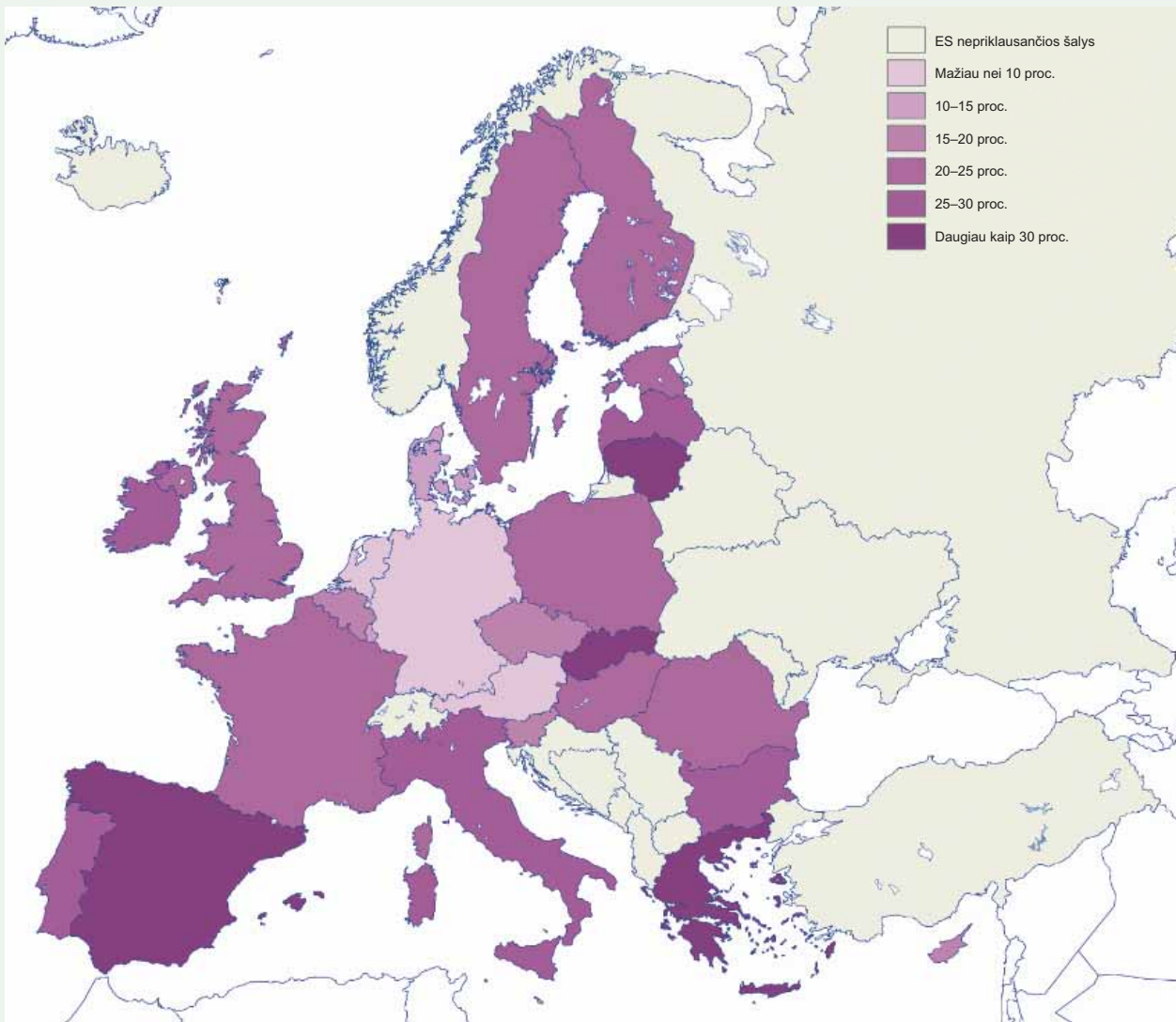
Svarbiausios išvados

Ar lytis turi reikšmę?

Istoriškai nedarbas labiau paveikia moteris nei vyrus. Tačiau pastaraisiais metais moterų ir vyrų nedarbo lygis 27 ES šalyse supanašėjo, o 2008 m. pirmąjį ketvirtį jaunų vyrų nedarbo lygis buvo didesnis nei moterų. Užklupus ekonomikos krizei vyrų nedarbas padidėjo gerokai labiau nei moterų. Tai patvirtina akivaizdžią pastarosios recesijos ypatybę, kai ypač didelį poveikį patyrė gamybos ir statybos sektoriai, kuriuose paprastai dirba daug vyrų. Tačiau pastaraisiais ketvirčiais moterų ir vyrų nedarbo lygis vėl ėmė panašėti, nes 2010 m. antrąjį ketvirtį vyrų nedarbas ėmė mažėti, o moterų toliau didėjo.

Nepaisant šios bendros panašėjimo tendencijos, nacionaliniu lygmeniu padėtis labai įvairi. Apskritai Skandinavijos ir Vakarų Europos šalyse (ypač Jungtinėje Karalystėje), tačiau vis dažniau ir Vidurio ir Rytų Europos šalyse, jaunų vyrų nedarbo lygis viršija jaunų moterų nedarbo lygį; kita vertus, Pietų Europoje paprastai yra atvirkščiai. Geriausiai ši pusiausvyra išlaikoma Austrijoje ir Nyderlanduose.

1 pav. Jaunimo nedarbo lygis Europoje, 2011 m.



Šaltinis: Eurostatas.

Ar išsilavinimas tebėra svarbus?

Išsilavinimo lygis paprastai yra svarbus apsaugant asmenį nuo nedarbo – kuo aukštesnis išsilavinimo lygis, tuo mažesnė tikimybė būti bedarbiu. Tačiau krizė šį poveikį sumažino. Iš tikrųjų statistinių duomenų analizės, kurią atliekant nedarbo galimybė pagal 2007 m. scenarijų iki krizės lyginama su 2009 m., rezultatai parodė, kad aukštojo išsilavinimo suteikiama apsauga nuo nedarbo visose šalyse sumažėjo.

Kai kuriose šalyse aukštojo išsilavinimo įgijimas nebesumažina nedarbo grėsmės, palyginti su kvalifikacijos neturėjimu. Taip yra kai kuriose Viduržemio jūros regiono (Graikija, Italija ir Portugalija) ir Rytų Europos (Estija, Lietuva, Rumunija ir Slovėnija) šalyse, taip pat Danijoje ir Suomijoje. Bet kokį išsilavinimo lygį turintiems asmenims pastaroji recesija turėjo sunkių padarinių, o aukštasis išsilavinimas nebūtinai nuo jų apsaugo.

Recesijos poveikis

Jaunimo nedarbo lygis tradiciškai buvo didelis keliose valstybėse narėse. Palyginus su dešimtojo dešimtmečio pradžios recesija, galima lengviau nustatyti, ar nedarbo

požiūriu pastaroji recesija paveikė jaunimą labiau nei ankstesnioji (žr. 2 pav.).

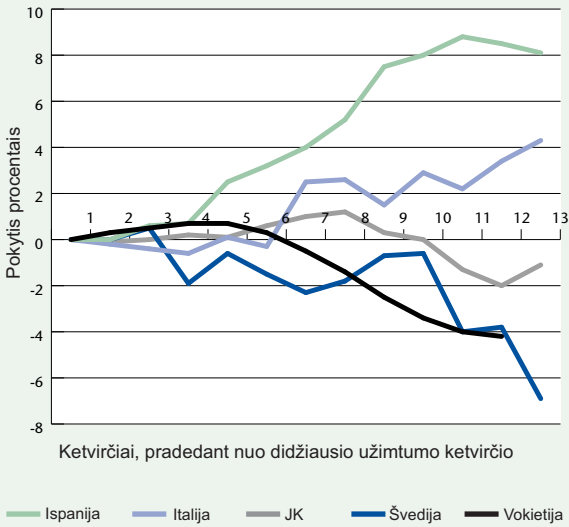
Dėl duomenų apribojimų į pirminę tyrimo analizę įtrauktos tik penkios šalys: Vokietija, Italija, Ispanija Švedija ir Jungtinė Karalystė. Pradedant nuo ketvirčio, kurį buvo užregistruotas paskutinis mažiausias nedarbo lygis iki recesijos („atskaitos taškas“), buvo apskaičiuoti nedarbo didėjimo pokyčiai kas ketvirtį, palyginti su ketvirčiu, kurį nedarbas buvo mažiausias.

Kiekvienai šaliai buvo sukurti du skirtingi scenarijai: pirmasis atspindi nedarbo didėjimą per dešimtojo dešimtmečio recesiją, o antrasis – pastarosios recesijos poveikį. Abu scenarijai apima 12 ketvirčių laikotarpį, atsižvelgta į abiejų scenarijų skirtumą.

Rezultatai rodo, kad Švedijoje, Vokietijoje ir iš dalies Jungtinėje Karalystėje pastarosios recesijos poveikis jaunimo nedarbui buvo lyg dėją-vu, tuo tarpu Ispanijoje ir Italijoje krizės įtaka buvo juntama labiau nei anksčiau. Įdomu tai, kad Italija patyrė uždelstą poveikį – pastarosios recesijos „pirmosios bangos“ poveikis buvo panašus į ankstesnės recesijos poveikį, paskui padėtis

pablogėjo, o santykinė jaunų darbuotojų padėtis pablogėjo labiau nei per ankstesnę recesiją.

2 pav. Jaunimo nedarbo palyginimas per dešimtojo dešimtmečio ir 2008 m. recesiją



Šaltinis: Eurostatas. Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo apskaičiavimas.

NEET grupės apibūdinimas

Tradiciniai dalyvavimo darbo rinkoje rodikliai dažnai kritikuojami dėl ribotos jų reikšmės jaunimui. Bazinis nedarbas ir užimtumo statistika iš tiesų tiksliai neperteikia jaunimo padėties, nes dauguma yra studentai, todėl klasifikuojami kaip nepriskiriami darbo jėgai.

ES politikos kūrėjai neseniai ėmė daugiau dėmesio skirti NEET grupei. Šią grupę sudaro 15–24 metų asmenys, kurie, nepaisant išsilavinimo lygio, neturi darbo ir nesimoko, todėl jiems kyla didesnė grėsmė nepatekti į darbo rinką ir socialinės atskirties grėsmė.

Santrumpa NEET pirmiausia atsirado Jungtinėje Karalystėje devintojo dešimtmečio pabaigoje. Tai buvo alternatyvus būdas priskirti jaunimą tam tikroms

kategorijoms po to, kai pasikeitė nedarbo išmokų politika. Nuo tada susidomėjimas NEET grupe ES politikos lygmeniu didėjo ir beveik visose valstybėse narėse buvo sukurtos NEET prilygstančios apibrėžtys. Dabar poreikis skirti daugiau dėmesio NEET yra svarbiausia užduotis pagal naująsias integruotąsias ekonominės ir užimtumo politikos gaires, kurias pasiūlė Europos Komisija.

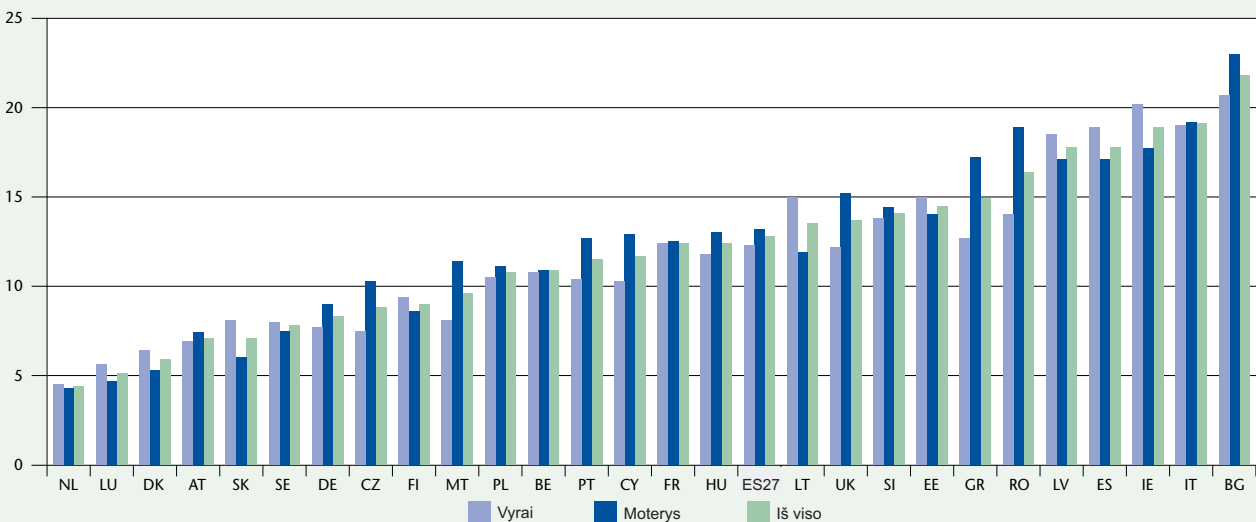
Problemos mastas savaime iškalbingas: naujausiais Eurostato skaičiavimais, 2010 m. nedirbantis, nesimokantis ir nedalyvaujantis mokymuose jaunimas 27 ES šalyse sudarė 12,8 proc. 15–24 metų gyventojų, o tai yra maždaug 7,5 mln. jaunuolių (3 pav.). Ši procentinė dalis ES valstybėse narėse labai skiriasi: Nyderlanduose ji yra 4,4 proc., o Bulgarijoje – 21,8 proc. Išskyrus Liuksemburgą, visose valstybėse narėse NEET skaičius nuo krizės pradžios smarkiai didėjo; 2010 m. Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje NEET dalį sudarė maždaug 1,1 mln. 15–24 metų gyventojų.

Rizikos veiksniai

Literatūroje bendrai sutariama dėl socialinių, ekonominių ir asmeninių veiksnių, dėl kurių didėja tikimybė, kad asmuo pateks į NEET grupę. Šiuo atveju grėsmė tiriama analizuojant galimus rizikos veiksnius, susijusius su asmeniu ir jo šeiminiėmis aplinkybėmis, naudojant 2008 m. Europos vertybių tyrimo (EVT) duomenis. Tai plataus masto, daugelyje šalių vykdytas, ilgalaikis svarbiausių žmogaus vertybių tyrimas. Rezultatai rodo, kad tikimybei patekti į NEET grupę įtakos turi tokie veiksniai:

- asmenų, nurodžiusių, kad turi **kokią nors negalią**, tikimybė priklausyti NEET grupei yra 40 proc. didesnė, palyginti su kitais asmenimis;
- jaunimo, **kilusio iš imigrantų šeimų**, tikimybė patekti į NEET grupę yra 70 proc. didesnė nei piliečių;
- **aukštojo išsilavinimo** neturinčių jaunuolių tikimybė patekti į NEET grupę yra triskart didesnė nei turinčiųjų aukštąjį išsilavinimą;

3 pav. 2010 m. NEET lygis Europoje (proc.)



Šaltinis: Eurostatas.

- gyvenimas **atokiose vietovėse** tikimybę patekti į NEET grupę didina iki 1,5 karto;
- jaunuoliai, **kurių namų ūkio pajamos yra nedidelės**, yra labiau linkę patekti į NEET nei jaunuoliai, kurių namų ūkio pajamos yra vidutinės;
- jeigu **tėvai yra bedarbiai**, tikimybė patekti į NEET grupę padidėja 17 proc.;
- jeigu **tėvai neturi aukštojo išsilavinimo**, tikimybė patekti į NEET grupę padvigubėja;
- jaunuolių, **kurių tėvai yra išsiskyrę**, tikimybė patekti į NEET grupę yra 30 proc. didesnė.

Nepaisant to, kad tokie asmenys dažnai susiduria su keliomis nepalankiomis aplinkybėmis, NEET yra nevienalytė kategorija, kurioje išskiriami įvairūs pogrupiai. Kai kurie asmenys beveik arba visai negali pakeisti savo padėties, pvz., bedarbiai, ligoniai ar neįgalieji, taip pat jauni globėjai. Tačiau kiti pogrupiai visiškai valdo savo padėtį – tai yra asmenys, neieškantys darbo arba nestojantys į universitetus, nors kiti įsipareigojimai ar galimybės jiems netrukdo to daryti, taip pat asmenys vykdančys tam tikrą veiklą, pvz., veikiančys meno srityje ir keliaujantys.

Dėl šios priežasties reikėtų pabrėžti, kad kaip sąvoka NEET į politikos žodyną įtraukta per daug neatsižvelgus į tai, ką ji reiškia ir ką ja siekiama apibrėžti. Nors iš pradžių ji buvo alternatyviai vartojama siekiant priskirti 16–17 metų jaunuolius tam tikrai kategorijai, paskui ją imta vartoti siekiant atspindėti jaunimo (15 – 24 metų) pažeidžiamumo tendencijas dėl audringų pereinamųjų laikotarpių, kai grupei kyla grėsmė tapti likutine statistikos kategorija.

Todėl sąvoka NEET dėmesys atkreipiamas į nepalankios padėties įvairiapusiškumą, nes ji apima įvairias grupes, galinčias turėti skirtingus poreikius, tačiau labai tikėtina, kad šiai grupei priklausantys asmenys yra reguliarūs bedarbiai arba nesimoko ir nedalyvauja mokymuose trumpuoju ar vidutinės trukmės laikotarpiu. Todėl, nepaisant NEET populiacijos įvairialypiškumo, vyriausybės ir socialiniai partneriai yra teisūs nustatydami bendro NEET dydžio mažinimo rodiklius, jeigu tik jie susiję su įvairiomis iniciatyvomis, atitinkančiomis įvairių NEET pogrupių poreikius.

Ekonominės sąnaudos

Priklausydami NEET grupei, jaunuoliai neabejotinai neišnaudoja savo potencialo, tačiau tokia padėtis taip pat sukelia neigiamus padarinius visuomenei ir ekonomikai. Ilgą laiką priklausant NEET grupei gali susiklostyti įvairi neigiama socialinė padėtis, pvz., izoliacija, nesaugus ir mažai apmokamas darbas, nusikalstamumas, psichikos ir fizinės sveikatos problemos. Kiekviena iš šių problemų turi savo kainą, todėl priklausymas NEET yra ne tik asmens, bet apskritai visuomenės ir ekonomikos problema.

Šiame skyriuje siekiama apskaičiuoti tokias sąnaudas. Svarbu pabrėžti, kad šios analizės tikslas nėra paversti jaunimą preke, veikiau siekiama įsivaizduoti, kas pasikeistų, jeigu NEET grupei priklausantis jaunimas dirbtų. Tvirtai tikima, kad jų galimos papildomos naudos ekonomikai suvokimas gali turėti įtakos didinant

vyriausybių ir socialinių partnerių pastangas reintegruoti NEET į darbo rinką.

Ekonomines NEET sąnaudas apskaičiuoti labai sunku, literatūroje šiam klausimui skirta tik labai nedaug mokslinių tyrimų. Visų pirma reikėtų pažymėti, kad visi ankstesni tyrimai apsiriboja Didžiąja Britanija arba Jungtine Karalyste. Šiuo tyrimu tokias sąnaudas siekiama apskaičiuoti 21 ES valstybėje narėje.

Yra dvi pagrindinės priežastys, dėl kurių ekonomines NEET sąnaudas labai sunku apskaičiuoti. Pirmą, bendrą galimų sąnaudų grupę, galinti apimti einamąsias ir vidutinės trukmės bei ilgalaikes sąnaudas, yra didelė ir labai įvairi. Antra, tokių sąnaudų įvertinimo duomenų gali būti labai mažai arba išvis nebūti. Be to, apskaičiavimo metodikos pasirinkimas gali turėti įtakos galutiniam rezultatui.

Ankstesniuose moksliniuose tyrimuose nustatytos dvi sąnaudų sistemos: „viešųjų finansų sąnaudos“ ir „išteklių sąnaudos“. Pirmąją sistemą siekiama nustatyti poveikį viešiesiems finansams, atsirandantį dėl NEET grupės. Taikant šią sistemą atsižvelgiama į socialinės paramos sistemas (pvz., nedarbo išmokas, išmokas vaikui, namų ūkiui, su švietimu susijusias išmokas ir kt.), taip pat į papildomas sveikatos apsaugos, socialinės rūpybos ir baudžiamosios teisenos išlaidas. Antroji sistema apima vadinamąsias „visas išteklių sąnaudas“. Jos apima ekonomikos nuostolių, nuostolių dėl socialinės rūpybos išmokų asmeniui ir šeimai apskaičiavimą, taip pat poveikį likusiai visuomenės daliai išteklių ar galimybių sąnaudų požiūriu (poveikį darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų pajamoms, darbuotojų išmokoms natūra, savo reikmėms pagaminamoms prekėms, pensijoms iš privačių fondų ir kt.). Mokslinio tyrimo tikslais tyrimo metu atlikta ekonominių sąnaudų analizė grindžiama šiomis dviem sistemomis: viešųjų finansų sąnaudų ir išteklių sąnaudų.

Analizė atlikta naudojantis 2008 m. Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo statistiniais duomenimis (EU-SILC).¹ Tai Eurostato vykdomas reprezentatyvus metinis ilgalaikis sektoriais grindžiamas Europos gyventojų gyvenimo sąlygų privačiuose namų ūkiuose tyrimas. Analizuojama 21 šalis (Danija, Prancūzija, Suomija, Graikija, Malta ir Švedija neįtrauktos dėl trūkstančių kintamųjų).

Tiriamųjų gyventojų amžius – 16–29 metai. Tik šiame skyriuje NEET grupė apibrėžta kaip asmenys, tiriamuoju laikotarpiu be darbo ar veiklos išbuvę šešis mėnesius ar ilgiau. NEET apibrėžimas remiantis šiuo ilgalaikiu požiūriu turi pranašumą, nes nustatomos tikrosios neaktyvumo tendencijos, o ne atsitiktinės ar pereinamosios situacijos, be to, šis metodas labiau atitinka tyrimo tikslą.

Metinių sąnaudų apskaičiavimas

Priklausymo NEET grupei kaina – tai pirmiau apibrėžtų išteklių sąnaudų (negautos pajamos) ir viešųjų finansų sąnaudų (pertekliniai pervedimai) suma. Negautos pajamos apskaičiuojamos kaip NEET generuojamų pajamų ir dirbančių jaunuolių generuojamų pajamų skirtumas. Panašiai pertekliniai pervedimai

¹ Žr. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc

apskaičiuojami kaip visos NEET gautų išmokų sumos ir dirbančių jaunuolių gautų išmokų sumos skirtumas. Šie du skirtumai gali būti apskaičiuojami taikant skirtingą metodiką, paremtą skirtingomis prielaidomis.

Paprastesnis skaičiavimas būtų toks: NET grupės ir dirbančių jaunuolių vidutinių pajamų ir vidutinių pervedimų skirtumas. Apskaičiavus šių dviejų rezultatų sumą bus gauta vieneto kaina vienam NEET asmeniui. Padauginus šį skaičių iš viso NEET žmonių skaičiaus bus gautos bendros priklausančiųjų NEET finansinės sąnaudos. Šis veiksmas atliekamas kiekvienai valstybei narei atskirai, o paskui gauti rezultatai sudedami.

Tačiau šis metodas yra gana netikslus, nes jį taikant neatsižvelgiama į tai, kad NEET grupei priskiriamos tam tikros ypatybės. Be to, NEET grupei priskiriamiems asmenims labai tikėtina susidurti su daugeliu kliūčių, pvz., prastu išsilavinimo lygiu, imigracine kilme ir prastomis sveikatos sąlygomis. Taigi jų galimybės užsidirbti, palyginti su „vidutiniu“ dirbančiu jaunuoliu, yra mažesnės. Todėl taikant šį paprastą metodą pervertinamos galimybės užsidirbti ir nepakankamai įvertinamos NEET pervedamų mokėjimų poreikis.

Sudėtingesnis metodas, kurį taikant atsižvelgiama į įvairias NEET ypatybes, yra statistinis „polinkio įverčio atitikties“ metodas. Užuoat darius prielaidą, kad vieno NEET asmens galimų pajamų ir pervedimų lygis yra lygiai toks pat, kaip dirbančio jaunuolio, taikant šį metodą kiekvienas NEET yra sugretinamas su panašiausiu dirbančiu jaunuoliu remiantis tam tikromis ypatybėmis, kurios paaiškina NEET statusą. Paskui kiekvieno NEET asmens pajamos palyginamos su vieno ar kelių dirbančių jaunuolių, kurių ypatybės yra tokios pačios, kaip NEET, pajamomis. Neatsižvelgiama į tuos dirbančius jaunuolius, kurie nėra panašūs, nes jų ypatybės labai skiriasi nuo NEET. Geriausiai pavaizduoti šį metodą galima pateikiant statistinių dvynių pavyzdį. Šių dvynių ypatybės vienodos, tačiau vienas respondentas yra NEET, o kitas – dirbantis jaunuolis.

Remiantis šiais skaičiavimais 21 tirtos valstybės narės darbo rinkoje nedalyvaujantys NEET jų piliečiams kainuoja 2 mlrd. EUR per savaitę (žr. 1 lentelę). Kasmet ši kaina sudaro maždaug 100 mlrd. EUR, tai atitinka 1 proc. jų bendro BVP. Šią sumą galima padalyti į 94 mlrd. EUR negautų pajamų ir 7 mlrd. EUR perteklinių pervedimų. Šalies lygmeniu daugiausia eurais kasmet sumoka Italija (26 mlrd. EUR) ir Jungtinė Karalystė (16 mlrd. EUR). Tačiau BVP procentinės dalies požiūriu daugiausia moka Airija ir Bulgarija (daugiau kaip 2 proc. BVP), taip pat Italija (1,7 proc. BVP). Tuo tarpu NEET sąnaudos Liuksemburge ir Vokietijoje yra gana nedidelės (atitinkamai 0,34 proc. ir 0,65 proc. BVP).

Šie skaičiai rodo NEET grupės ekonomines sąnaudas ir yra grindžiami pirmiau pateiktomis išteklių ir viešųjų finansų sąnaudų apibrėžtimis. Apskaičiuojamos tik einamosios sąnaudos, siejamos su 2008 m. Tačiau taikant šį metodą nepakankamai įvertinamos tikrosios NEET sąnaudos, nes į apibrėžtį neįtrauktos papildomos sveikatos, baudžiamosios teisenos ir nesumokėtų mokesčių ar negautų pajamų sąnaudos. Be to, šiuo atveju neatsižvelgta į benamių problemą. Tyrimas gali būti pagrįstai kritikuojamas dėl to, kad visų NEET

1 lentelė. Metinės NEET grupės sąnaudos (1 NEET ir bendros)

Šalis	Iš viso išteklių sąnaudų (mlrd. EUR)	Iš viso viešųjų finansų sąnaudų (mlrd. EUR)	Iš viso NEET sąnaudų (mlrd. EUR)	NEET sąnaudos kaip BVP dalis (proc.)
AT	2,876	0,235	3,111	1,1
BE	3,437	0,734	4,171	1,2
BG	0,928	0,006	0,934	2,6
CY	0,220	0,009	0,229	1,3
CZ	1,699	0,034	1,733	1,2
DE	13,850	2,259	16,109	0,7
EE	0,231	0,006	0,238	1,5
ES	10,472	0,935	11,406	1,1
HU	1,580	0,085	1,665	1,6
IE	3,335	0,510	3,845	2,1
IT	26,327	0,304	26,631	1,7
LT	0,258	0,014	0,272	0,8
LU	0,123	0,012	0,135	0,3
LV	0,313	0,011	0,324	1,4
NL	4,497	0,217	4,714	0,8
PL	5,020	0,365	5,386	1,5
PT	1,844	0,093	1,937	1,1
RO	1,170	0,031	1,201	0,9
SI	0,339	0,004	0,344	0,9
SK	0,553	0,022	0,575	0,9
UK	14,817	1,545	16,363	0,9
ES21	93,889	7,431	101,320	1,1

Šaltinis: Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo skaičiavimai. DK, EL, FI, FR, MT ir SE neįtrauktos dėl to, kad trūko kintamųjų.

įtraukimas į darbo rinką nėra pagrįstas dėl riboto laisvų darbo vietų skaičiaus, ir bet kuriuo atveju ne visi NEET norės dirbti. Iš tikrųjų taip ir yra. Tačiau, kadangi pateikiama kiekvieno NEET vieneto kaina, iš analizės matyti, kad reintegravus į darbo rinką bent 10 proc. NEET kasmet būtų sutaupyta daugiau kaip 10 mlrd. EUR. Ši suma padidėtų iki 21 mlrd. EUR, jeigu darbo rinka galėtų priimti 20 proc. NEET grupės žmonių.

NEET statuso socialinis aspektas

Politikos kūrėjai išreiškė rūpestį dėl galimų NEET statuso padarinių demokratijai ir pilietinei veiklai ir pavojų, kad kai kurie jaunuoliai gali vengti dalyvauti pilietinėje visuomenėje. Pastarojo meto jaunimo demonstracijų Italijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje pavyzdžiai, radikalių dešiniųjų judėjimų plitimas Skandinavijos ir žemyninėse šalyse verčia skambinti pavojaus varpais.

Tokiomis aplinkybėmis NEET nepasitenkinimas tiriamas analizuojant jaunimo socialinės ir politinės atskirties padarinius. Analizė atliekama daugiausia atsižvelgiant į literatūroje plačiai naudojamą rodiklių grupę, siekiant išanalizuoti visuomenės nepasitenkinimo grėsmę. Analizė atlikta naudojant 2008 m. EVT duomenis, o paprasta aprašomoji statistikos lentelė papildyta statistikos modeliais siekiant iširti, ar aprašomosiose lentelėse nustatyti skirtumai išlieka įtraukiant individualius socialinius ir demografinius bei su šeima susijusius kintamuosius.

Pasitikėjimas institucijomis

Atstovaujamoji demokratija paremta tuo, kad visuomenės nariai išreiškia pasitikėjimą savo institucijomis. Bendras

pasitikėjimas gali būti netikėtų visuomenės pokyčių stabdys. Atsižvelgiant į ypatingą NEET padėtį, tikėtina, kad yra susiformavęs šiai grupei priklausančių asmenų nepasitikėjimas institucijomis, nes jie gali manyti, kad institucijoms trūksta gebėjimų išspręsti jų problemas. Daug „politiškai nusivylusio“ jaunimo gali prisidėti prie to, kad demokratinių sistemų teisėtumas visuomenėje sumažės. Pasitikėjimas institucijomis 2008 m. EVT vertinamas pasitikėjimo lygį vertinant septyniais aspektais: nacionalinio parlamento, vyriausybės, teisinės sistemos, policijos, politikų, politinių partijų, Europos Sąjungos ir Jungtinių Tautų. Apskritai jaunimo pasitikėjimo institucijomis lygis yra mažas (2 lentelė). Vidutiniškai NEET pasitiki institucijomis mažiau nei EET (dirbantys, besimokantys ar dalyvaujantys mokymuose asmenys): 4,2 taško, palyginti su 4,8 taško iš 10. Iš NEET pogrupių mažiausiai institucijomis pasitiki bedarbiai (4,1 taško). Visi šie skirtumai yra statistiškai svarbūs.

2 lentelė. Pasitikėjimas institucijomis (0–10 taškų)

		Dirbantys jaunuoliai	4,5
EET	4,8	Studentai	5,1
		Jauni globėjai	4,4
NEET	4,2	Bedarbiai	4,1
		Kiti	4,4

Šaltinis: 2008 m. EVT – Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo skaičiavimai.

Dalyvavimas politikoje ir domėjimasis ja

Dalyvavimą politikoje demokratijos sąlygomis galima apibrėžti kaip visus veiksmus, kurių imasi grupės ar asmenys ir kuriais siekiama paveikti valdžios sprendimus, ir šis dalyvavimas yra vienas svarbiausių atstovaujamosios demokratijos elementų. Asmenis skatina tikėjimas, kad valdžia, gebanti reaguoti į jų poreikius ir reikalavimus, išgirs jų balsą. Kita vertus, didėjantis nusišalinimas nuo dalyvavimo politikoje gali sugriauti visuomenės pagrindą ir pakurstyti politinį nestabilumą. Kyla grėsmė, kad dėl nepasitenkinimo jaunimas gali nuspręsti nebedalyvauti politikoje ir imti reikšti savo atsiskyrimą dalyvaudami politiniu požiūriu ekstremaliuose judėjimuose, vandalizmo aktuose ir konfliktuodami su policija.

2008 m. EVT politinis dalyvavimas vertinamas trimis aspektais: ketinimu dalyvauti visuotiniuose rinkimuose, domėjimusi politika ir savanorišku darbu politinėse partijose.

Apskritai NEET mažiau linkę dalyvauti nacionaliniuose rinkimuose (64 proc.), palyginti su EET (75 proc.) (3 lentelė). Žemiausias dalyvavimo lygis registruojamas tarp bedarbių (62 proc.), o didžiausias – tarp studentų (77 proc.) ir dirbančių jaunuolių (75 proc.). Šis skirtumas statistiškai reikšmingas ir įtraukiant socialinius ir demografinius kintamuosius: bedarbis jaunimas gali būti 35 proc. mažiau linkęs dalyvauti nacionaliniuose rinkimuose nei EET.

Be to, NEET mažiau domisi politika nei EET. Iš tikrųjų tik 28 proc. NEET pareiškė esą „labai“ arba „šiek tiek“ susidomėję politika, palyginti su 40 proc. EET. Tarp pogrupių mažiausiai politika domisi jauni globėjai (22 proc.) ir bedarbiai (30 proc.). Statistikos modelio rezultatai atskleidžia, kad šie skirtumai turi statistinę reikšmę.

3 lentelė. Dalyvavimas politikoje ir domėjimasis ja

Ar balsuotumėte nacionaliniuose rinkimuose, jei jie vyktų rytoj? (teigiamai atsakusiųjų proc. dalis)

		Dirbantys jaunuoliai	74,8
EET	75,3	Studentai	76,5
		Jauni globėjai	68,9
NEET	64,8	Bedarbiai	62,3
		Kiti	65,7

Kiek domitės politika? (domėjimosi procentinė dalis)*

		Dirbantys jaunuoliai	40
EET	40,2	Studentai	41,2
		Jauni globėjai	22,3
NEET	28,7	Bedarbiai	30,8
		Kiti	34,4

* „Labai“ arba „šiek tiek“ besidominčiųjų suma.

Priklausantys ir (arba) savanoriškai politinėje partijoje dirbantys jaunuoliai (teigiamų atsakymų procentinė dalis)

		Dirbantys jaunuoliai	3,9
EET	3,6	Studentai	2,9
		Jauni globėjai	1,6
NEET	1,6	Bedarbiai	1,3
		Kiti	2,3

Šaltinis: 2008 EVT – Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo skaičiavimai.

Jaunimo dalyvavimo politinėse partijose lygis paprastai yra gana žemas. Tačiau politinėje partijoje dalyvaujančių NEET dalis yra gerokai mažesnė, palyginti su EET (atitinkamai 1,6 proc. ir 3,9 proc.). Pogrupių lygmeniu dirbančio jaunimo dalyvavimas yra didesnis (3,6 proc.), o bedarbių dalyvavimo procentinė dalis yra mažiausia (1,3 proc.). Įtraukiant socialinius ir demografinius bei su šeima susijusius kintamuosius, statistiškai reikšmingas yra skirtingas dalyvavimo lygis. Tikėtina, kad bedarbio jaunimo politinėse partijose dalyvaus 70 proc. mažiau nei dirbančio jaunimo.

Dalyvavimas socialinėje veikloje

Dalyvavimas įvairaus pobūdžio asociacijose laikomas socialinio kapitalo kaupimo, taigi ir socialinės sanglaudos didinimo, priemone. Aktyvų dalyvavimą asociacijose galima vertinti kaip demokratijos pagrindą ir kaip konkrečios bendruomenės ar visuomenės gebėjimo veikti organizuotai požymį.

Ankstesni tyrimai parodė, kad nedarbas mažina dalyvavimo socialinėje veikloje lygį. Šis mažėjimas laikomas problemišku, nes dėl jo gali padidėti NEET pasitraukimo iš visuomenės veiklos ir šios grupės socialinės atskirties tikimybė.

Atliekant 2008 m. EVT buvo tiriamas dalyvavimas oficialiose organizacijose – asmenų buvo klausama, ar jie dalyvauja vienoje ar keliose skirtingose organizacijose: 26 proc. NEET pareiškė dalyvaujantys bent vienoje organizacijoje. Ši dalis yra gerokai mažesnė nei EET (46 proc.). Šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas įtraukiant socialinius ir demografinius kintamuosius.

Moksliniai tyrimai rodo, kad ne visų rūšių dalyvavimas sudaro palankias sąlygas gauti tuos pačius rezultatus socialinio kapitalo ir socialinės sanglaudos požiūriu. Pagal klasikinę aksiomą išskiriamas vienijantis (arba įtraukus) ir susiejantis arba (uždaras) socialinis kapitalas. Pirmuoju atveju identifikuojamos kosmopolitiškos

asociacijos ir apimami įvairių socialinių grupių asmenys, antrojo tipo kapitalui būdingos į vidų orientuotos asociacijos ir tendencijos stiprinti išimtinį identitetą bei homogeniškas grupes.

Naudojant 2008 m. EVT 12 punktų dalyvavimo pobūdis suskirstytas į dvi kategorijas:

- vienijančios socialinės rūpybos organizacijos, vietos bendruomenės veikla, trečiojo pasaulio vystymasis, žmogaus teisės, aplinka, taikūs judėjimai, savanoriškos sveikatos apsaugos organizacijos;
- saistančios religinės organizacijos, profesinės sąjungos, profesinės asociacijos, politinės partijos.

Teorinių grupių pastovumas patikrintas taikant statistikos metodą, patvirtinantį dviejų pagrindinių grupių buvimo hipotezę.

NEET dalyvavimo vienijančiose organizacijose dalis yra šiek tiek mažesnė nei EET (9,2 proc., palyginti su 11,6 proc.) (4 lentelė). Tačiau šie skirtumai neturi didelės statistinės reikšmės: iš tikrųjų grupė, kurios atstovų tokioje veikloje dalyvauja daugiausia, yra likutinė NEET klasė (nenurodžiusieji jokios priežasties, dėl kurios patenka į NEET, ir tie, kurie, labiau tikėtina, visiškai valdo savo padėtį), jų yra 16,5 proc. Be to, įtraukiant socialinius ir demografinius kintamuosius statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta – NEET dalyvavimo vienijančiose asociacijose tikimybė yra tokia pat kaip ir EET.

Nieko keisto, kad dalyvavimo saistančiose organizacijose tendencija yra kitokia. Šios formos organizacijose dalyvaujančių NEET dalis yra gerokai mažesnė nei EET (atitinkamai 9,6 proc. ir 19 proc.). Šis skirtumas turi svarbią statistinę reikšmę. Be to, pogrupių lygmeniu atlikta analizė atskleidžia, kad jauni globėjai (6 proc.) ir bedarbiai (9 proc.) šiose organizacijose dalyvauja mažiau. Šie skirtumai turi statistinę reikšmę įtraukiant socialinius ir demografinius kintamuosius – maždaug 60 proc. mažiau tikėtina, kad jauni globėjai ir bedarbiai dalyvaus saistančiose organizacijose, palyginti su kitais.

4 lentelė. Dalyvavimas socialinėje veikloje

Priklausymas bet kokiai organizacijai ir (arba) savanoriškas darbas joje (proc. teigiamų atsakymų)

		Dirbantys jaunuoliai	44,4
EET	46	Studentai	49,3
		Jauni globėjai	18,5
NEET	26,6	Bedarbiai	25,1
		Kiti	49,7

Priklausymas vienijančio tipo organizacijai ir (arba) savanoriškas darbas joje (proc. teigiamų atsakymų)

		Dirbantys jaunuoliai	12
EET	11,6	Studentai	10,6
		Jauni globėjai	8
NEET	9,2	Bedarbiai	7,9
		Kiti	16,5

Priklausymas saistančio tipo organizacijai ir (arba) savanoriškas darbas joje (proc. teigiamų atsakymų)

		Dirbantys jaunuoliai	20,6
EET	19	Studentai	15,7
		Jauni globėjai	6,4
NEET	9,6	Bedarbiai	9,2
		Kiti	17,3

Šaltinis: 2008 m. EVT – Europos darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo fondo skaičiavimai.

Analizės rezultatai atskleidžia, jog NEET grupė ir visų pirma bedarbių pogrupis išsiskiria tuo, kad mažiau pasitiki institucijomis ir pasyviau dalyvauja politiniame ir visuomeniniame gyvenime. Tuo remiantis empiriniai įrodymai patvirtina, kad NEET ir visų pirma jauni bedarbiai kaip grupė patiria didesnę nepasitenkinimo grėsmę arba jų pasitraukimo iš visuomenės gyvenimo tikimybė yra didesnė. Taigi politikos kūrėjai visiškai pagrįstai susirūpinę dėl NEET statuso poveikio demokratijos procesams. Taip pat būtina imtis politikos priemonių, skirtų NEET iš naujo įtraukti į darbo rinką ar paskatinti mokytis.

Nacionalinės jaunimo integravimo politikos iniciatyvos

Kadangi darbo rinkoje jaunimas susiduria su vis daugiau neigiamų pokyčių, ES valstybės narės pastaraisiais metais aktyviai siekė sukurti ir įgyvendinti politikos priemones, kuriomis būtų siekiama didinti jų galimybes įsidarbinti ir skatinti didesnę jaunimo užimtumą. Šias politikos iniciatyvas būtų galima suskirstyti į tris pagrindines kategorijas: priemones, susijusias su švietimu, priemones, susijusias su užimtumu, ir priemones, palengvinančias perėjimą iš mokymo įstaigos į darbą. Šiame skyriuje trumpai apžvelgiamos tokios iniciatyvos ir pateikiamos pirmosios bendro NEET tyrimo išvados.

Švietimo politika

Švietimas visada buvo esminė jaunimo užimtumo politikos dalis, nes tvirtai įrodyta, kad didesnis visuomenės išsilavinimo lygis prisideda prie šalių ilgalaikio augimo rezultatų. Švietimo politika apima priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią mokyklos nebaigimui, ir priemones, kuriomis mokymo įstaigos nebaigę asmenys reintegruojami į švietimo ar mokymo sistemą.

Kadangi vienas iš penkių svarbiausių tikslų Europos Sąjungoje – mokyklos nebaigusių asmenų skaičių sumažinti iki mažiau kaip 10 proc., visuotinai sutariama, kad privalomojo mokyklinio amžiaus ribos padidinimas gali padėti užkirsti kelią mokyklos nebaigimui. Beveik visos ES šalys yra įgyvendinusios šios srities priemones. Be to, daug šalių yra skyrusios papildomą finansavimą pagalbinio mokymo užsiėmimams, kad padėtų mokiniams pagerinti savo mokymosi rezultatus. Liuksemburge veikia sistema *classes mosaïque*, ji suteikia mokykloms galimybę laikinai perkelti įprastų klasių mokinius, kuriems gresia nebaigti mokyklos, į *classe mosaïque*, kurioje jie išbūna 6–12 savaičių. Čia jiems teikiama individuali pagalba. Kai kuriose šalyse, kaip antai Bulgarijoje ir Rumunijoje, kur mokyklos nebaigimą dažnai lemia skurdus namų ūkis, valstybė vykdo paramos mokykloms programas (nemokamų užkandžių, vadovėlių ir transporto parūpinimas ir kt.). Be to, kad motyvuotų jaunimą mokytis, valstybės narės padidino siūlomų profesinio mokymo vietų skaičių ir sukūrė naujas profesinio lavinimo programas.

Mokyklos nebaigusiems mokiniams daug šalių yra sukūrusios iniciatyvas, kuriomis suteikiama galimybė sugrįžti į švietimo sistemą, tai paprastai derinama su

praktiniu mokymu. Pavyzdžiui, Prancūzijoje „antrosios galimybės“ mokyklos suteikia 18–25 metų jaunuoliams galimybę 9–12 mėnesių mokytis pagrindinių įgūdžių.

Ispanijos „pradinės profesinės kvalifikacijos programos“ suteikia mokyklos nebaigusiems asmenims galimybę dalyvauti mokymo kursuose ir gauti profesinių įgūdžių diplomą arba įgyti vidurinį privalomąjį išsilavinimą ir kartu leidžia jiems vėliau pabaigti įprastą profesinio mokymo kursą.

Perėjimas iš mokyklos į darbą

Kai studentai jau turi būtinus įgūdžius ir kompetenciją, gali būti įgyvendinamos politikos iniciatyvos, pagal kurias palengvinamas jų patekimas į darbo rinką. Atrodo, kad daugelyje ES šalių taikomas mišrus metodas ir koordinuotas požiūris, įskaitant informacijos teikimą, konsultavimą ir orientavimą karjeros klausimais, pagalbą ieškant darbo ir tinkamo darbo paieškos paslaugas, yra naudingiausios priemonės, užtikrinančios sklandesnį perėjimą nuo mokyklos prie darbo. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje pagal iniciatyvą Flexible New Deal Programme socialines išmokas gaunančiam jaunimui siūlomas specialus metodas, apimantis asmenines konsultacijas ir rekomendacijas, veiksmų plano parengimą ir darbo patirtį. Darbo patirtį suteikiančios priemonės, kaip antai stažuotės, darbo ir gamybinė praktika, labai smarkiai didina jaunimo įsidarbinimo galimybes. Daug stažuotčių ir praktikos galimybių siūlo visos valstybės narės, o kai kuriose šalyse jose gali dalyvauti privatusis sektorius, pvz., pagal Švedijos jaunimo galimybių programą, arba jas gali rengti socialiniai partneriai, kaip daroma pagal Airijos Gradlink programą.

Gamybinės praktikos programos pasirodė esanti ypač sėkminga priemonė, padedanti jaunimui įsidarbinti, o per krizę vadinamosios gamybinės praktikos šalys (Austrija ir Vokietija) sugebėjo suvaldyti jaunimo nedarbo augimą. Iš tikrųjų visos Europos Sąjungos valstybės narės neseniai ėmėsi įgyvendinti arba stiprinti savo gamybinės praktikos programas.

Be to, siekiamos užtikrinti, kad visi jaunuoliai turėtų darbą, mokytųsi švietimo įstaigoje ar dalyvautų mokymo programose, kai kurios šalys ėmė taikyti jaunimo

garantijas. Pavyzdžiui, Suomijoje visiems bedarbiams iki 25 metų per tris mėnesius nuo užsiregistravimo Valstybinėje įdarbinimo tarnyboje (PES) pagal personalizuotą plėtros planą yra pasiūlomas darbas, švietimo galimybė ar kita skatinamoji priemonė.

Užimtumo politika

Daug šalių yra pradėjusios taikyti įvairiausias iniciatyvas (mokesčių sistemos lengvatos, subsidijos, su atlyginimu nesusijusių darbo sąnaudų mažinimas), kad paskatintų įmones įdarbinti bei mokyti jaunimą ir kurti jiems papildomas darbo vietas. Vengrijoje į darbo rinką patekusiems asmenims suteikiama „pradžios kortelė“, kuri galioja dvejus metus. Darbdaviai, įdarbinantys pradžios kortelę turinčius asmenis, moka mažesnę socialinio draudimo įmoką. Kai kurios šalys yra pradėjusios taikyti konkrečias priemones, pagal kurias skatinama įdarbinti asmenis su negalia arba asmenis, gyvenančius nepalankiomis sąlygomis. Kai kurios šalys taiko specialias jaunimo verslumo ir savarankiško įsidarbinimo priemones, teikdamos specialias paslaugas jaunuoliams, norintiems kurti savo verslą. Galiausiai, siekiamos pašalinti logistines ir praktines jaunimo užimtumo kliūtis, beveik visos šalys pradėjo taikyti geografinio judumo stipendijas ir kitas specialias priemones, pagal kurias daugiausia dėmesio skiriama specialiųjų poreikių turinčiam arba nepalankiomis sąlygomis gyvenančiam jaunimui, taip pat iš imigrantų šeimų kilusiam jaunimui.

Išvada

Siekiamos sugrąžinti jaunimą į darbo rinką ar švietimo sistemą, visos ES valstybės narės ėmėsi taikyti įvairias politikos priemones. Kai kurios iš jų galioja jau kelerius metus, o kitos pradėtos taikyti tik neseniai, siekiant spręsti ekonomikos krizės ir jos padarinių jaunimui sukeltas problemas.

Pirmieji tyrimo rezultatai rodo, kad šalys ėmėsi taikyti įvairius mišrius metodus, kuriais siekiama suteikti darbo rinkai reikalingą kompetenciją ir įgūdžius ir kartu sudaryti jaunimui naujas ir geresnes galimybes. Atrodo, kad dauguma valstybių narių diversifikavo savo iniciatyvas pagal skirtingas NEET pogrupių ypatybes, atkreipdamos dėmesį į pažeidžiamas grupes, kurios gali patirti daugiau sunkumų ir nepatekti į darbo rinką.

Nors priemonės jau pritaikytos ar įgyvendintos, išvados rodo, kad šios programos dar neįvertintos. Vis dėlto tokių iniciatyvų veiksmingumą būtina vertinti, visų pirma griežto taupymo priemonių laikotarpiu, kai labai svarbu efektyviau naudoti išteklius.

Tokiomis aplinkybėmis pasirinkto politikos priemonių, skirtų jaunimo įsidarbinimo galimybės aštuoniuose Europos šalyse skatinti, paketo efektyvumo vertinimas bus įtrauktas į Europos darbo ir gyvenimo gerinimo fondo mokslinių tyrimų ataskaitas, susijusias su jaunimu ir NEET. Jas planuojama paskelbti 2012 m.

Papildoma informacija

Massimiliano Mascherini, tyrimų vadovas
mam@eurofound.europa.eu

Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland
Telefonas (+35 1) 204 32 00
E. paštas information@eurofound.europa.eu
Interneto svetainė <http://www.eurofound.europa.eu/>

